

Шочмо эл, порылык да чын верч!

Б У Д Ъ Г О Т О В /

24-ше (3775) №,
2026 ий 19 июнь,
кугарня

Ямде лий

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

Түрлө түсан Пеледыш пайрем

Марий тувыран нине мотор ўдыр-влакым ончалза-ян. Нуно яндар йўкышт, лывырге кушты-машышт дене Волжский округ Карай ялыште эртаралтше Пеледыш пайремым сорастареныт. Ош вургемышт яндарлыкым, порылыкым ончыкта, йошкар түр – кечым, илышым, вийым. Чылт кенез!

Ожнысек марий калык Пеледыш пайремым кенез тўналтыште пайремла. Шошо ага пашам мучашлыме, пўртўс тўзланен, йыраваш пеледалтеш. Мотор

тувырым чиен, тўшкан погынен, мурен-кушташ могай сай жап!

Теве Волжский округ Упшер школышто тунемше-влак Ева Истакова, Марина Степанова, Екатерина Петухова, Ксения Трофимова (снимкыште) Пеледыш пайремым ий еда вучат. Ўдыр-влак верысе тўвыра пўрт пеленысе «Вдохновение» ансамбльыш (вуйлатыше – Людмила Яндимировна Зайкова) коштыт.

– Пеледыш пайрем эн йўратыме. Кажне ял шотан илем поян кудым чумырен, клуб па-

шаен-влак концертым ончыктеныт. «Юлсер кундемын ўдыр-жў» районысо конкурсым йывыртен акленна. Пеледыш пайрем марий улмем дене кугешнаш утыр таратен, – оила юнкорна Марина Степанова.

Шке кундемшытышт пайреmlен, Российыште илыше марий-влак 19-20 июнышто Йошкар-Олашке Пеледыш пайремыш погынат. Вашлиймеш!

*Христина АЛЕКСАНДРОВА.
Фотм ансамбльын архивше гыч налме.*

ПОДПИСКЕ

Пагалыме ача-ава, коча-кова, туныктышо, йоча-влак! 2026 ийын кокымшо пелийжылан «Ямде лий» газетлан подпискым ышташ вашкыза. Индекс – П4696. Ак: 517 тенгеат 86 ыр. Тыгак редакций гоч газетлан возалташ лиеш: ак – 200 тенге.

Реклама

Марий Элыште «Идалыкын ешыже» республикысе конкурсым иктешленят. Тудо еш йўлам жаплаш таратыме, ешым да йоча пагытым аралыме шонымаш дене эртаралтеш. Тушко районла, округла да олала гыч ойыртемалтше 21 еш ушнен.

Эн сай еш

«Шуко шочшан еш» тагасыште Медведево район гыч Зуевмыт сенгышыш лектыныт. Волжск ола гыч Михайловмыт «Самырык еш» номинацийыште ойыртемалтныт. «Ялысе еш» тагасыште Паранга район гыч Тупицынмыт чыланштым ончылтеныт. «Шортнӧ еш» семын Марий Турек район гыч Насыровмытым палемденят. «Элым аралышын ешыже» тагасыште Звенигово район гыч Карсаковмыт ойыртемалтныт. Йошкар-Ола гыч Завойскинмыт (снимкыште) «Йўлам аралыше еш» тагасыште сенгышыш лектыныт.

Ойыртемалтше еш-влакым 8 июльышто Еш, йӧратымаш да ўшанле улмо кечын саламлаш тўналыт.

*Христина ТОКПУЛАТОВА ямдылен.
Фотом еш архив гыч налме.*

Российысе увер

5-11-ше класслаште тунемше-влак да студент-шамыч «Семейная память» всероссийский конкурсыш ушнен кертыт. «Исследовательский проект» ден «Творческий проект» танасла дене паша-влакым projects.pervue.ru сайтыш 31 август марте колташ лишеш.

Самырык-влаклан «ШУМ» медиа да журналистике аланыште всероссийский премийым налнеда? Паша-влакым 8-35 ияш еш-шамыч деч 17 август марте вучат. Тўрыс увер – premiyashum.ru сайтыште.

«Свеча памяти» всероссийский онлайн-акций 22 июнь марте шуйна. Ушнаш кумылан-влак, деньпамяти.рф сайтышке пурен, «сортам» чўктен, ветеран-влак дене интервьюм ончен кертыт.

Марий Элысе увер

14-20 июльышто финн-угор йоча да самырык-влакын тўнямбал слётгышт Марий Элыште эртаралтеш. Тушко пошкудо республикла, Ленинград кундем, Мордовий, Карелий республикла гыч 12-18 ияш ўдыр-рвезе-влак погынат.

«Подрост-2026» всероссийский юниорский чодыра конкурсын пытаргыш йыжынже эртаралтын. Волжск олase экологий рўдер гыч Юлиана Мичукова «Лесоведение и лесоводство» тагасыште кокымшо верым сенген налын.

28 июньышто Медведево район Пурсанур (Кузнецово) ялыште автокросс дене тагасымаш 34-ше гана эртаралтеш. Тушко 10-17 ияш ўдыр-рвезе-влак ушнен кертыт. Тагасымаш 11 шагатлан тўналеш.

Лагерыште вашлиймаш

Усталык шўлышан йоча-влаклан виянгалышт йӧным ышты-маш да нунылан полшымаш Марий Элысе туныктымо пашаште ик эн тўн йодышлан шотлалтеш. Ты сомылым кенже канышыштат шуктат. Тўрлӧ профилян лагерь-влак пашам ыштат.

Йошкар-Оласе Бауман лицейыште тунемше-шамыч ий еда тыгай сменяш погынат. Тений «Лесная сказка» йоча лагерыште верланыше «Волгенче» рўдерыште экономико-правовой классыште да медиаклассыште тунемше-влак лийыныт.

– Йоча-шамычлан тыгай смене латкумшо гана эртаралтын. Кажне класслан келшыше программ ямдыленна. Тиде ик-

шывылан ончыкылык корным чын ойыраш йӧным ышта манын шонена, – оила Бауман лицейын директоржын икымше алмаштышыже Марина Алексеевна Тыртышная.

«Марий Эл» увер агентствын «Марий Эл», «Кугарня», «Ямдә лий» газет-шамычын паша-енгышт вашлиймашке миенна. Йоча-шамычлан газетна-влак нерген каласкаленна, «Мунло» модышышто уш-акылыштым тергенна. Эн шарнымашеш кодшыжо – ўдыр-рвезе-шамыч, мемнан намийыме тўрлӧ марий вургемым чисен, фотосессийым эртареныт (снимкыште).

*Людмила ГРИГОРЬЕВА.
Авторын фотожо.*

Кугу олаште марла мутланат

Миллион утла енан кугу олаште чолга марий ешым, марла кутырышо икшывым вашлиймеке, чоным куан веле огыл, кугешнымаш кумылат авалта. Воткыллаште, татар телепередачылаште Озан ола гыч Ибатиевмытым (снимкыште) чүчкыдын ужына. Ава Татьяна Эриковна ўдыржө-влакын чонышкышт марий шўлышышым ош тўням ужмекыштак шындараш тўналын.

Арина кызит Озан олесе 189-ше номеран гимназийыште нылымше классым тунем пыгарен. Куд ияш Аня йочасадыш кошгеш.

– Озан олаште лу ий илена. Мый Шернур кундемыште шочынам, пелашем – Татарстан Республикасысе Арск районьышто. Коктынат марий улына. Икшывына-шамыч дене изинек марла гына мутланена. Вес йылмылан туныкташ шонымат огыл. Марий ешыште кузе рушла кутырет?! Арина йочасадыш кум ияш каен. Ик руш мутымат пален огыл, но кок тылзе жапыште рушла мутланаши писын тунемын. Йочасад деч ончык рушла туныкташ кўлеш манын шоненат омыл. Мемнан йыр рушла кутырышо-влак улыт гын, садак тунемеш. Ик жап марла ыш мутлане. Марла-рушла, пеле-пула мутлана ыле. Иктаж вич ияш улмыж годым, кажне шомакшым тўрлатен-тўрлатен, марла кутыраш туныктенам.

Изиракише йочасадыш руш йылмым пален каен. Тудо мультфильм

гоч рушла тунемын. Аня татар йочасадыш логалын. Тушто татар кружок-влакат улыт. Мурым мурад, почеламутым каласкалат. Марий, руш йылмылам палымыже кумшо йылмым куштылгын тунемаш полиша. Шытыде каласем, Аня утларакише рушла мутланаши тыриша. Кызит Арина семынак, кажне мутышым тўрлатен, марла ойлаш туныктем. Рушанеш гын, вескана марла кутыраш ок тўнал. Мый марла йодам, а тудо рушла вашешта гын, чонлан каньысырын чучеш, – ойла ава.

Ўдыр-шамычлан Татарстан Республикасысе калык-влакын келшынамаш пўртысө Рушарня школ кугу шўкалтышым ышта. Тушто шоч-

мо йылмылан муро, куштынамаш, почеламут да моло йон дене кумыландат. «Ал пеледыш» марий ансамбльыштат уло. Тўрлө конкурсышто ятыр гана сенгышыш лектыныт. Ибатиевмыт школышто эртаралтше мероприятийлашке, конкурслашке эреак ушнат. Нунын чолгалыкыштым ужын, тўрлө телепередачышке марий калыкын ойыртемеже, кочкышыжо нерген каласкалаш ўжыт.

Рушарня школ тыгак шуко тўрлө калык коклаште марий улмо дене кугешнаш тарата.

– Арина дене гимназийыште эртаралтше «Секреты дружного класса» мероприятийыште марий калык дене палдаренна ыле. Классыштыже икте-весьыштын могай калык гыч улмыштым палат. Арина марий улмыж деч ок возжыл. Анян коштмо йочасадыште ешна дене тукым коклаше кылым, тукым гыч тукымыш куснышо йўлам модын ончыктенна. Икманаши, кугу олаште марий шўлышышым, койышышым аралаш йосө огыл. Тўнжө – марий улмет деч возжылман огыл. Келишынамаш пўртышты верланьыше марий автономият – мыланна кугу эңертыш, грант полишмо дене шуко йоньым ышта. Тушто моло калык-влакат мемнам моткоч пагалат, – ойла Татьяна Эриковна.

Христина АЛЕКСАНДРОВА.
Н.АРСЛАНОВАН фотожо.

Тау шомакым Морко район Эңерсола ялыште шочын-кушшо, Ульяновск олаште илыше, кызит специальный сарзе операцийыште Шочмо элнам аралыше Алексей Семеновлан ойлынена.

Алеша 2010 ийыште Эңерсола школым тунемын пыгарен, армийыш каен. Тудо Сирийыштат, Белоруссийыштат да моло вереат

лийын. Ятыр орден да медаль дене палемдалтын. Школышто пеш чолга, сай тунемше улмыж дене ойыртемаптын, спорт дене кылым кучен. Тудым туныктышо-влак сай могырым веле шарнат.

Алексейын ачажат, Игорь Семенов, сарзе операцийышке шке кумылын каен. Но тушан ўмыржө кўрылтын. Школышто тудын

лўмеш партым почмо. Ты мероприятиыште Алексей лийын. Тунам тудо школ директор Надежда Васильевна Анисимовалан оксам кучыктен да ойлен: «Тиде мемнан дечын, школан мо кўлеш, тудым налыда». Туныктышо ден тунемше-влак пластик окнам шындаш мутланен келшенит. Шонымо илышыш шындаралтын. Йоча-влаклан чот кугу куан лийын (снимкыште).

Алешан аважлан, акажлан, коважлан кугу таум ойлена да вуйым савена. Ласкалык да тазалык дене илаш тыланена. А Алешам тек Кугу Юмо эреак арален коштыкта, да мўнгыжө сенгынамаш дене таза капкылан пўртылеш.

Эңерсола школышто туныктышо ден тунемше-влак.
Морко район.
Фотом школ архив гыч налме.

22 июнь – Ойганен шарныме кече

Лўмжым огына мондо

Кугезе кочам Алексей Иванович Иванов Кугу Ачамланде сарыш 35 ияш каен. Тудо связист лийын. Кугезе кочамын «За оборону Ленинграда», «За победу над Японией» медальже-влакым аралена.

Алексей Иванович сар гыч 1946 ийыште гына пёртылын. Кочам 88 ий илен. Мый тудым ик ганат ужын омыл, ешыште лўмжым шарнена. Тау тыланет, шергакан айдеме, тыныслыкым арален кодыметлан.

*Дарина НИКИТИНА.
Волжский, Сотнур.*

Кугезе кочам – талешке

Кугезе кочам – Совет Ушем Герой Василий Иванович Соловьёв (снимкыште).

Кугу Ачамланде сар годым шке капше дене амбразурым петырен. Тыге йолташыже-влакым утарен. Кызыт тудын лўмжым Йошкар-Оласе, Морко

район Изи Корамас ялысе уремла, рўдоласе 3-шо номеран школ нумалыт. Тидын дене авам палдарен. Кугезе кочамын шочмо ялышкыже коча-ковам деке уналыкеш кошташ йоратем. Мый тудын дене моткоч кугешнем.

*Елизавета ИВАНОВА.
Йошкар-Ола,
42-шо номеран йочасад.
Фотом еш архив гыч налме.*

• Синквейн •

Сар
Шучко, осал.
Лўдыкта, ойгандара, шортара.
Нигöлан тудо ок кўл.
Энгек.

*Илья ПАВЛОВ.
Морко, Шўргыял.*

Еш архивым шергалмеке

Еш фотоальбомым шергалмеке, ик фото шинчамлан перныш. Морко район Эгермучаш ялын шочшыжо-влак, фронтовой кок йолташ Арслан Актуганович Актуганов ден мыйын кугезе кочам Пётр Петрович Петров шогат (снимкыште).

Кугезе кочам 1905 ий 13 декабрьыште шочын. Кугу Ачамланде сарыш кайыме деч ончыч «Молот» колхозышто мўкшызылан пашам ыштен. 1942 ий 29 январьыште тушман ваштареш кредалаш каен. 1944 ий

марте тудо Ленинград фронтышто лийын. Кок ий жапыште кочам ныл гана сусырген. Тудлан «За оборону Ленинграда», «За отвагу» медаль-влакым кучыктеныт. Сарыште улмыж годымак кугезе кочам электромонтёр специальностьлан тунемын. Ленинград олаште электротулым шупшмаште тыршен. Лўддымылыкым ончыктымыжлан Пётр Петровичлан Йошкар Шўдыр орденым пуаш пунчалыныт, но кидышкыже кучыктен огытыл.

Эгермучаш гыч сарыш 23 ен каен, кудытшо веле мөнгеш пёртылын. Кугезе кочам ден тудын кугурак эргыже Семён Петрович сарыште кредалыныт. Коктынат шочмо суртыш таза капкылан толыныт. Кугезе кочам ден кугезе ковам индеш икшывым ончен куштеныт. Сар деч вара Пётр Петрович колхозышто пашам ыштен. 1985 ийыште Кугу Ачамланде сарын II степенян орденже дене палемдалтын. 1991 ий 16 декабрьыште кугезе кочамын ўмыржө кўрылтын. Кызыт Эгермучаш ялжат йомын.

*Вероника ПЕТРОВА.
2-шо номеран Морко школ.
Фотом еш архив гыч налме.*

Кочо таман йоча пагыт

Кугезе ковам Кугу Ачамланде сар нерген ачамлан ятыр каласкален. Ачам – мыланем. Анна ковам Мандык ялеш 1934 ийыште шочын. Тудо тыге ойлен: «Сар тўналме кечын ме модын куржталынна. Калык – пашаште. Шучко уверым ял калык кечывал тура годым веле пален налын. Шучко жапат эртен огыл, ялышке повестке-влакым конденыт. Фронтыш шучко еным ужатеныт. Мемнамат ойго ордыжеш коден огыл. Тушман ваитареш кредалаш ачам Илимбай Михайлович Макаров каен. Тудын изаже, шольыжо-влакымат Шочмо элым аралаш наҥгаеныт. Менлыш кугыза икмыняр тылзе гыч увер деч посна йомын. Ачамын Емангул шольыжо Бер-

лин марте шуын. Но сеҥымашым вашлияш пўралтын огыл улмаш. Танкше минеш пудештын. Ачам сар гыч илыше пёртылын. Ме, йоча-влак, ўмбакие кержалтынна, толмыжлан чот куаненна. Тиде пагытым мый пеш сай шарнем».

Сар жапыште илыш чот йöсö лийын. Туге гынат йоча-влак Буймо школыш тунемаш коштыныт. Кагаз ден чернила лийын огыл. Чернилам конгасе шем шўч дене ыштеныт. Комбо пыстылым тушко тушкалтен, тошто кагазлаш, газет лаштыкклаш возкаленыт. Шучко сарлан көра калыкын шинчавўдшö шуко йоген. Туге гынат совет калык ончыкылык пиалан илыш верч ўшаным йомдарен огыл.

*Вероника МУРЗИНА.
Татарстан, Агрыз, Кўанэгер.*

Лаштыкым
Христина
АЛЕКСАНДРОВА
ямдылен.

2026 ийыште шотымо почеш, Марий Эл Республикашыште шым тўжем наре чуваш ила. Нуным Йошкар-Ола, Звенигово, Волжск олалаште вашлияш лиеш. Звенигово районысо яллаште тўшкан илат. А Чуваш Отар ялыште чылан гаяк чуваш улыт.

Чуваш йўлам аралат

Звенигово район Чуваш Отар ял Юл энгер серыште верланен. Тушто чуваш калык кугезе коча-коваштын йўлаштым, тўвыраштым жаплен, арален ила, самырык тукумым палдара. Теве «Чаваш Ен» калык фольклор ансамблыш коло ий утла коштшо Ольга Николаевна Архипова (снимкыште Нелли уныкаж дене) тидын нерген кумдан каласкалыш:

– Ансамбль дене сценыште йўлам чўчкыдын модын ончыктена. Шонго кова-влак деч йодыштын, тошто муро-шамычым погена. Нуным репертуарыштына кучылтына. Кеч-могай пайремым еш, пошкудо-влак дене пырля пайремлена.

Радамлаш гын, эн ончыч Уийым, вара Сурхурим (Шорыкйол) эрта-рена. Мланде пашам мучашлымеке, Акатуйыш погынена. Кусараш гын, «плуг ден мландын сўанышит» манме лиеш. Тудо марий калыкын Пеледыш пайремжым ушештарна. Тыгодым ўдымў йўлам ончыктена, ожно могай калык палым шотыш налмышт дене палдарена. Мурым мурена, куштена. Мункуным (Кугече) палемдена. Родопшкудо дек унала коштына. Тўн йўлалан кече лекмым ончымашым шотлена. Кече кузе веселан чўчкен лектеш, ылышат тугай лиеш манын ўшанена. Ме ял шенгеке

коштына. Коча-кова, ача-ава-влак ўдыр-рвезе-шамычым эре пеленшыт налыт. Вара 12 шольышто Питравым (Петро кече) пайремлена. Тагам шўшкылына, шўрым шолтена. Ожно шудым ямдылыме жапыштат тагам шўшкылыныт. Игече сай лийже, шудо писын кошкыжо манын, Юмым поремдаш муным, киндым, шинчалым пушенге йыманлан пыштеныт. Чуваш калыкын кумалме вержылан куп шотлалтеш. Ожно кумалаш туш коштыныт. Шурным поген налке, киндым пыштат. Пайремже «Чаклема» маналтеш. Пашам мучашлымеке, шонгыен-шамыч, погынен, кидпашам ыштат, палыме мурьыштым мурат.

Йоча, уныка-влакым пайремлаш эре пеленна налына. Чуваш калыкын йўлаже тукым гыч тукумыш кусныжо манын шонена.

Фотом еш архив гыч налме.

Пошкудо улына

Марий ден чуваш-влак пошкудо улына, икте-весеылан энгертен илена. Йылмына тўрлў семын йонга гынат, икгай шомак ятыр уло. «Чуваш» мут XVI курымышто веле шочын. Тудо «заваз» татар шомак гыч лийын. Руш йылмыш кусараш гын, «заречные» але «прибывшие с другого берега» манме лиеш. Марий йылмыште «ў» буква уло, а чуваш йылмыште – «ў» (кок тоян «у»). Нуно иксемын йонгат.

Диана аваже да Ирдина шўжарже дене пырля.

Чуваш калыкын сымыктышыже поян, тўржў ойыртемалтше. Шупашкар олаште Чуваш тўр тоштер уло. Чуваш ўдырамаш вургем моткоч мотор. Верховой чуваш (шкеныштым «тури») (курык) маныт ден курык

марий-шамычын ўдырамаш вургемыштышт икгайлык ятыр уло.

Ме шанчыен-влак Никита Бичурин, Дюис Ивлев, Геннадий Волков, архитектор Петр Егоров, поэт Геннадий Айги, балерине Надежда Павлова, олимпийский чемпион-влак Олимпиада Иванова, Елена Николаева, Валерий Ярды, Владимир Воронков да моло дене кугешнена. Тўнямбалысе кумшо космонавт Андриян Николаев чуваш лийын.

Чуваш улмем дене моткоч кугешнем!

Диана АЛЕКСЕЕВА.
Чуваший, Чебоксар оласе 44-ше номеран лицей.
Фотом еш архив гыч налме.

Чакат

Кўлыт: 500 грамм ўян торык, 100 грамм ўмбал, кок муно, шинчал.

Торыкым блендер дене тыгыдемдена. Тушко ўмбалым, муным, шинчалым ешарена да сайын варена. Кўкташ формыш опталына да тўремдена. Ўмбакаше лугымо муным йыгена да духовкыш 30-40 минутлан шындена.

Калыкмут-влак

- ★ Кок ег – мужыр, шым ег – еш.
- ★ Паша кочкаш ок йод, тудо шке пукша.
- ★ Йолташдыме айдеме вождымо пушенге дене иктак.

Чеве кече чолга шинчаж дене у жар мландым раш онча. Уремыште, олыкышто, мардеж логалдыме верыште лўп-лўп шокшын чучеш, ласкан шўлалташ юж ок сите. Ала-кушеч чодыра велым толын лекше умыр мардеж, выж-жж пуалын, капкыллан куштылгылыкым ышта, чоным куандара.

Кенгеж. Шудо солмы жап толын шуо. Авай эрдене котомкашке кочкышым оптыш. Изай дене коктын савам ачалкалаш пижна. Изайлан шонымем луктын каласышым:

– *Айда пеленна палаткым налына. Мўнгў огына тол. Эр юалге дене кугу кумдыкым солен кертына.*

Тудат оем дене келшыш.

Шудым ямдылаш чодыра велыш ошкыл колтышна. Авай, «Юмо дене пырля коштса» манын, сугыным пуэн колтыш. Олык марте вич километрым ошкылман.

Сольшаш кумдык кугу. У жар посто гай олык мучко южо вере,

нарынче лаштыкын койын, семыкшудо пеледеш. Мардеж почеш толшо тутло олык саска пуш нерым шыман чыгылтара. Мотор кенгеж пўртўсым каласен моштыдымын сўрастара.

Кечыгут паша пеш сай ушныш. Вуй ўмбалне ик пыл лапчыкат ок кой. Тыртыш мелна гый кечыже шокшын ырыкта. Пашана умбакыже шуйна. Кече чодыра вуеш чеве рген шинчеш. Кас юалге юж, куэр йымач лектын, йыр шарла. Йыраваш тымык. Шудо коклаште кас румбык дене изи карш шке вержым моктен мура.

Кас кочкышым авызлаш шична. Кечыгут шудым солымеке, тул воктене каналташ могай сай. Вий койын пыга. Изай дене коктын палаткыш пурен вочна. Йўдым ала-могай йўк-йўан шокташ тўнгале. Трукышто шинчам почым, тарванашат лўдынам. Изайым тўкалтем.

– *Палатке воктене ала-кў коштеш, колышт, – манам.*

– *Чот ярненатат, пылышетлан шокта, – пелештыш тудо да савырнен возо. Мыят угыч мален колтышым. Тамле омо пызырале.*

Эр. Йўштў юж могырым сўсандара. Кынелна. Ончена, чынжымак, палатке йырым-йыр ала-мо коштын. Кышажым шымлен налмеке палышна: маска. Кумдыкым йыр шерын лектын: тул олмышто ломыжым пургедын, котелокышто вўдым сўмырен, палатке йыр коштын савырнен. Но мемнам тарваташ тоштын огыл. Корныш лекме деч ончыч авай Юмылан пелештен. Очыни, тудо аралтыш лийын. Тугеже мыланна поро пашам шукурак ыштыман.

*Серафима ТИМОФЕЕВА.
Морко, Нурўмбал.
Нейросеть полшымо
дене ыштыме сўрет.*

Фронтвикын шинчавўдшў

Мый ынде шукертак олаште илем. Тунемын лектымат, марий манмыла, тушто лакемым. Кызыт сулен налме канышыште улам. Жапын-жапын шочмо-кушмо ялышкем миен толам. Коремтўр ялем южгунам омешат конча.

Шукерте огыл адакат шочмо-кушмо кундемем ончалын савырнышым, кушто чарайолын куржталме жапем эртен, кушто кушкынам, капкылым погенам, ушымат шынденам.

Тўналтыш школ деч тораштак огыл апшаткудо ыле. Тушто апшатлан Семен, Сергей, Синопон лўман пўрўен-влак пашам ыштеныт. Чўгыт дене перкалыме йўк кас марте йонген. Ме, йоча-влак, паленна: нуно чыланат

Кугу Ачамланде сарыште лийыныт, тушман ваштареш кредалыныт. Школышкат вашлиймашке мият ыле. Фронтышто кредалмышт нерген каласкаленыт... Мешып колышт шинченна.

Икана ужмо сўретым кызытгына ужмыла шарналтышым. Тунам 9 Май ыле. Сенгымаш кечым школышто пайремленна. Фронтвик-влак толыныт, каласкаленыт, шарналтеныт. Вара ме изирак концертым ончыктенна.

Пайрем деч вара вургемым вашталтышымат, апшаткудо пўядеке миен толаш кумылем лекте. Апшаткудо воктене каналташ тенгылым келыштарыме. Ёстембалат уло. Апшат-шамыч тургым жапыште кечывал кочкыш-

лан мўнгышкышт коштын огытыл, туштак кочкыныт. Тыгайже уржа-сорла, шошо ага тўналме годым лийын.

Ужам, фронтвик-влак шинчат. Огыт мутлане, но ала-могай йўк шокта. Лишкырак мийышым. Ончем: фронтвик-влак шортыт... Фашист кашакым сенгыше-влак йўкын шортыт... Мый ак-мук лийын кайышым. Мом ышташат ёрынам. Тунам вет изи лийынам. Шучко фашизм сенгыше-влакын молан шортмыштым варагына умыленам. А тунам нуно мыйым шекланеныт гынат, чарнен огытыл, тугак шортыныт. Фронтвик-влак шортыныт...

*Полина АЛЕКСЕЕВА.
Морко, Коркатово.*

Весела пайрем

Йоча-влакым аралыме тўнямбал кечылан пӧлеклалтше пайремым Звенигово районысо Керебеляк книгагудышто пеш чаплын эртаренна. Икшыве-шамыч деке тўрлӧ йомак гыч герой-влак унала толыныт (снимкыште). Нуно конкурслаш уш-наш таратеныт, модыктеныт. Ёдыр-рвезе-влак уш-акылыштым

тергеныт, мом палымыштым ончыктеныт. Кок командыжат чулым да писе лийын. Кажне командылан призым кучыктеныт.

Пайрем пеш келшен, жапым онгайын да пайдалын эртараш йӧн лийын.

*Виктория ИВАНОВА.
Фотом книгагудын архивше гыч налме.*

Кенжежым – ялыште

Кенез каныш тўналмеке, Кораксола ялысе клуб пелен сводный отряд йоча-шамычым иквешеш чумырен. Ме тушко куанен коштына. Клуб вуйлатыше Елена Валериановна ден книгагудо вуйлатыше Татьяна Ананьевна тўрлӧ мероприятийым эртарат. Юрий Романович кажне эрдене сылне сем почеш зарядкым

ыштыкта. Тудлан Ева Николаева полша. Российын кечыжлан ятыр акцияш ушненна: «Российын флагше», «Россий окна» да «Мыйын Россияем» сўрет конкурсыш (снимкыште). Мемнан дене пеш весела.

*Надежда СЕРГЕЕВА.
Морко район.
Елена ГРИГОРЬЕВАН фотожо.*

Таза лийза!

Кочкыш тўрлӧ тўсан лиеш. Кажныже могай-гынат пайдам конда.

🍷 Ош тўсан (шӧр-торык, рис, чеснок, ковышта): чоным лыплан-дара, верге гоч аяр веществам лукташ полша.

🍏 Ужар тўсан (брокколи, ужар пурса, ужар пурсы, лышташан салат): уш-акылым, иммунный системым виянда.

🍊 Нарынче тўсан (лимон, ананас, банан, кукурузо, сыр, мун-оптем): пагарыште кочкышым шулыктараш полша, аппетитым саемда, вўрым эрыкта.

🍅 Йошкар тўсан (ушмен, пурсы, помидор, мӧр): вўрым коштыкташ полша, вуйдорыкын пашажым саемда.

🍇 Канде тўсан (шем виноград, модо): вўргорным арала, шинчам пўсемда.

Пайдале кочкышым кочса! Таза лийза!

Тушто

🍷 Пӧртыштӧ – шолт, шкеже – йолт.

0+

Марий Эл Республикысе «Марий Эл» увер агентстве» КАУ.
Директор – Е.И.КУЗНЕЦОВ.
Тўн редактор – А.Н.ГРИГОРЬЕВА.

Индекс П4696.
Тираж 1500 экз.
Заказ
Формат – А-4-8.

Учредитель-влак:
Марий Эл Республикысе Тўвыра, печат да калык-влакын пашаш шотышто министерстве, Марий Эл Республикысе «Марий Эл» увер агентстве» КАУ.

Редакций да издатель: Марий Эл Республикысе «Марий Эл» увер агентстве» КАУ, 424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалькше урем, 20-шо пӧрт. Тел. 8(8362) 45-22-82.

Газетым редакцийште погымо да версталыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типографийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.

Печатьыш пумы жап – 14-00, фактически – 13-00.

Авторын да редакцийын шонымашышт тўрлӧ лийын кертят. Серыш-влак мӧнгеш огыт колталт. Ак – кутырен келшыме почеш.

https://vk.com/yamde_lii
<https://t.me/yamdelii>
yamde_lii@mail.ru
yamdelii@mediamari.ru
(автор-влаклан)
Сайтын адресше: ямделий.рф

Газетым Кыл, информационный технологий да массовый коммуникаций сферым эскерыме шотышто федеральный службын Юл кундем федеральный округысо управленийыште регистрироватлыме.
Номер – ПИ № ТУ52-01404, 2023 ий 22 сентябрьште пумы.

У конкурс

Павел МИХЕЕВ йолташыже-влак дене пырля. Параньга, Матародо.

Мирослав ден Максимилиан ИВАНОВЫТ. Морко, Кожлаер.

Кö писырак?

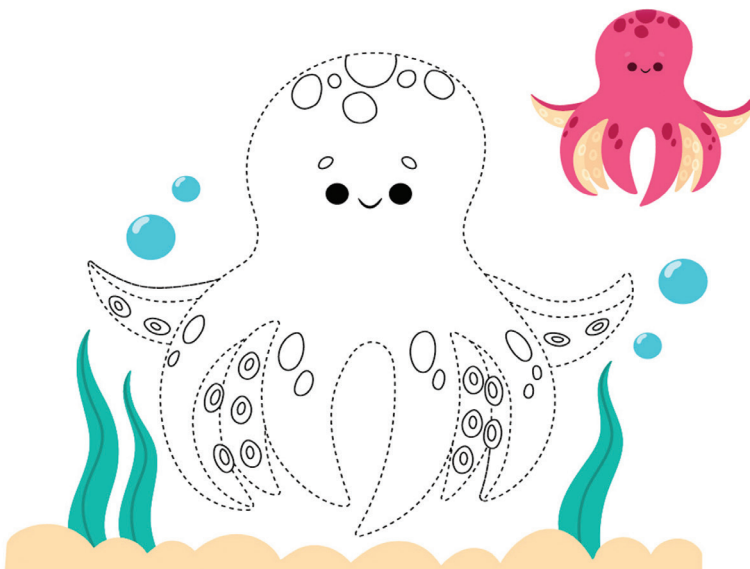
Н буква дене кылдалтше мут-влакым кычалза.

		Н		
		Н		
		Н		
		Н		
		Н		
		Н		

Келшыше ўмылым муза.

Сүретым ончен, тоцко-влакым ушыза да чиялтыза.

Палаш онай

19 июнь – лывын кечыже

- Тўнямбалне 18 тўжем тўр-лө лыве уло.
- Илышышт ныл йыжын гыч шога: муно, шукш, куколка, лыве.
- Шулдырышто шинча гай койшо сўрет тушманым лўдыкташ полша.
- Ўмырышт икмыняр кече але арня шуйна.
- Эн кугу лыве – птицекрылка королевы Александры. Шулдыр лупшалтышыже – 27-28 сантиметр. Эн изилан ацетозея ден редидулозам шотлат.

26 июнь 0+ Морко РЦКиД 2026 ГОД ЕДИНСТВА НАРОДОВ РОССИИ

Поэт В.Х.Колумбым шарныме лўмеш «Сылнымут аршаш Моркышто» поэзий пайрем.

Почеламутым лудмо, мурымо усталыкым ончыктым «Колумб лудмаш-2026» фестиваль-конкурс.

«Книгагудо» площадкын пашаже («В.Колумбын книгамым йўкын лудына») флешбук, селфи конкурсе).

М.Н.Янтемир лўмеш сылнымут-этнографий тоштерыш экскурсий.

Усталык коллектив, эстраде мурызо-влакын концертышт.

Самырык-влаклан марий дискотеке.

Тўналеш 11.00 шагатлан

Реклама.